

KARANLIKTAN KORKAN ÇOCUK

Orhan CANBOLAT

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8299-61-8

Kitap Adı

Karanlıktan Korkan Çocuk

Yazar

Orhan CANBOLAT

ORCID iD: 0000-0002-5916-2675

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SCI075000

DOI

10.37609/akya.2067

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

GENÇLİĞİMİZE

Bu kitabın muhatabı; insanlığın ortak mirasını kucaklayan, anı yaşıyan ve geleceğe köprü kuran kuşaklardır.

Kitabın içinde fikirlerine atıfta bulunulan filozof, düşünce adamları, bilim insanları ve sanatçılar isim olarak belirtilmiş, onların fikirleri *italik* formatta yazılmıştır.

Kitabın yazım sürecinde sabırlarını eksiltmeden desteklerini sürdüren aileme ve katkılarını esirgemeyen meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Bu kitabın tüm hakları Orhan Canbolat'a aittir.

Ankara-2021

ÖN SÖZ

Karanlıktan korkan çocuk aklındaki kadim sorulara cevap bulamayan bir türün hazin hikâyesini içerir.

Bu hikâye doğum ile ölüm arasında yol alan, hikâyesinin sonunu gören ve “bilim” dediği bir eylemin peşinde binlerce yıldır durmadan usanmadan koşan bir canlı türünü anlatılmaktadır.

Bu hikâye, binlerce yıldır sürdürdüğü mücadelesini içinden çıkan özel insanlar sayesinde umudunu canlı tutabilen, kendinin kim olduğunu anlamaya çalışan, kendisine ve kendi dışında yakın ve uzak çevresine ait sorular soran, bu soruları bilim yoluyla cevaplamaya çalışan bir canlı türünün serüvenini içerir.

Bu hikâyenin esas belirleyicisi insan eylemeleri içinde bir eylem olan fakat ürettiği bilgi sayesinde diğer tüm eylem türlerini kontrol altına almaya çalışan bilimdir. Bilimin tarihi kendini tanımlar fakat o tarih, bilimin niçin-neden üretildiğini anlatmakta yetersiz kalır. Bu sorulara cevap vermek için felsefeye ihtiyaç duyulabilir.

Bilim tarihi, insanlığın hayatta kalmak için doğaya karşı verdiği mücadelesi ile başlar. Biraz eli ayağı tutan insan önce diğer canlılarla sonra kendisiyle mücadeleye başlar. Kendi eliyle ürettiği bir eylem türü olan bilim sayesinde insan, nihayetinde kendini ve içinde yaşadığı doğayı yıkıntıya uğratacak bir yere ulaşır. Bu serüvenin muhtemel sonucu ardında yıkıntılar bırakıp kaçmak olacaktır.

Bilimin tarihi, insanlığın tarihidir. En basit haliyle; ateşin bulunması, çevresiyle mücadelede yardımcı aletlerin icadı, hayvanların evcilleştirilmesi, toprağın işlenmesi veya sosyal organizasyonların keşfi bugün bilimsel bir aktivite olarak algılanmasa dahi hepsi

insanın ürettikleridir. Modern bilimin temelinde bilim öncesi yapılan mücadeleler yatmaktadır. Bilim on dokuzuncu yüzyılın katı modern-aydınlanmacı kalıplarına sığdırılmaz. Bilimin ulaştığı yer insanın kendisi ve çevresiyle olan mücadelesindeki son aşamadır.

Bugün bilim dediğimiz eylem türü bir medeniyetin diğerlerine dayattığı bir öyküden ibarettir. Bu durum günümüzde fizik, kimya, biyoloji, tıp gibi doğa bilimlerini Batı'nın malı yapan bir süreci içerir. Bilim denen eylemin ortaya çıkışını büyük bir kopuşta aramalıyız. Bu kopuş din/metafizik ve madde arasındaki kavgadan ibarettir. Batı, kiliseden kopuşunu bilim adını verdiği bir eylem türüyle başarabilmiştir. Kilisenin insan, dünya ve evrene ait tüm temel düşünceleri zaman içinde bilim tarafından bir bir yıkılmıştır. Daha sonra en büyük güç hâlini alan bilim kilise ile yer değiştirmiştir. Her ne kadar vaatleri farklı olsa dahi nihai amaçları aynıdır. İkisinin arasındaki kavga var oluş mücadelesinin bitmez tükenmez hikâyesini anlatır. Bilim için, bu mücadelenin yapıldığı yer dünyadır. Metafizik ise, bu dünya ve öteki dünyayı kapsamaktadır. Metafizik, bu manada daha geniş bir alana hükmeder buna karşılık bilim metafiziğin diğer dünyası ile ilgilenmez. Kilisenin elde tuttuğu bilgi türüne ve bilginin üretim metodolojilerine karşı çıkarak kilise ile arasına kesin bir sınır koyan bilim, uzun bir zaman alsa dahi nihayetinde büyük kopuşu sağlamıştır. Yüzyıllarca süren bu mücadele esnasında bilimciler zamanın korkularında dolayı her ne kadar niyetlerini gizleseler de Rönesans'tan sonra *bilimsel bilgi/bilimsel olmayan bilgi* tanımlamasıyla diğer tarafta olan her şeyi ötekileştirip otoritelerini ilan etmişlerdir. Ötekileştirmede deneysel bir soruya tabi tutulabilen nesnenin varlığı, deneyin tekrarlanabilirliği, bilginin genelleştirilmesi gibi birçok sınırı çok uzun bir tarihi süreci içinde büyük bir sabırla çizmişlerdir.

Hiçbir felsefe bir diğer felsefeyi tam bir yıkıma uğratamaz ancak zayıflatabilir fakat her daim sarsılan ve zedelenen düşünce tarzlarının da bir takipçisi olacaktır. Buna karşılık doğa bilimlerinin

verileri sayesinde kilisenin temel görüşleri yerle bir olmuştur. İnsan artık merkezde değildir, dünya merkezde değildir. Buna karşılık evrenle ilgili kavramlar diğerlerine göre çok daha geniş bilgi içerdiğinden ve onu anlamada henüz emekleme çağında olduğumuzdan bilim ve metafizik bu konuda birbirine yaklaşmaktadır. Bilim ve metafizik arasında ayrışma en şiddetli şekilde yaşam bilimlerinde ortaya çıkmıştır. Yaşam bilimlerindeki gelişmeler artık basit canlıların değil insanın inşasına doğru ilerlemektedir. Yaşam bilimleri alanında geleceği tahmin etmek veya geleceğe ait fikirler üretmek bilimciler için dahi pek kolay değildir. Felsefeciler ise, bilmedikleri bu alanla ilgili olarak sadece akıllarında var olanla çok cüretkâr bir şekilde fikir üretmeye çabalamaktadır. Buna karşılık felsefenin özellikle yaşam bilimlerine yönelik söz söyleme gücü geçmişe göre gittikçe zorlaşmaktadır. Sınırlarını gözlemlemede zorluk çektiğimiz bilim alanı için artık dışarıdan söz söylemek mümkün değildir hatta zamanından kopmuş bilimcilerin dahi bu alanda söz söylemeleri mümkün görünmemektedir. Geçmişin özel insanların sadece akla dayalı sözleri, hâlen anlamını ve değerini korurken, onların bilim adına yaptıkları veya söyledikleri artık sadece geçmişin hikâyelerinden oluşmaktadır. Özellikle başta fizik olmak üzere kimya, biyoloji ve mühendislik alanlarındaki büyük sıçrama geçmişte onlarla beraber yol yürüten felsefecileri bu alandan gittikçe uzaklaştırmaktadır. Günümüzde yeni diye ortaya sürülen birçok felsefi görüşün izlerini geçmişte bulmak çok kolaydır. Buna karşılık bilim ilerlerken, bir öncesiy-le bağıni kopararak yol yürümeyi tercih etmektedir. Bilim daima eski bilgiyi ortadan kaldırıp yerine yenisini koymak ister. Bilim kendisine ait probleme çözüp üretirken, eski problemi ortadan kaldırmanın yanı sıra, uğraşacağı yeni problemler bulmakta gecikmez. Günümüzün sıkıntı bilimsel alanda ortaya çıkan kopuşun farkına varılmamasıdır. Kopuşun farkına varıp bu gerçeklikle yüz yüze gelen birey ve topluluklar ise kendilerini daha mutlu hisset-

leri geçmişe kaçmaya zorlanmaktadır. Bu hâl kendini an itibariyle karanlıkta hissedip veya geleceğin karanlığından korkup geçmişin aydınlığına kaçmaya çalışan çocuğun durumuna benzer. Ne yazık ki ne doğa bilimleri ne sosyal bilimler geriye doğru işler. Herkes kendi çağının çocuğudur.

Birçok büyük felsefecinin fizik-metafizik ayırımında ortak bir yol bulma çabalarına karşın, bilimciler fiziğin kavramı olan büyük patlamayı kullanarak kendilerine açık ve net bir sınır çizmişlerdir. Bilimin sınırı vardır. Bu sınır, fiziğin aşılmaz sınırıdır. Sınırın ötesini bilimsel açıdan yok kabul edilmiştir. Bilimin sınırla ilgili tanımlamasında en büyük tehlike büyük patlama tanımının bizzat metafizik bir kavram olmasıdır. Bilimciler için büyük patlama korkutucu bir sınırdır. Onun öncesine ait sorular sormak yasaklanmıştır. Sınırın ötesinde bilimcilerin bilemedikleri, deneyleyemedikleri, gözlemleyemedikleri ve kabul etmedikleri bir alan vardır. Karanlıkta yürüyen bu küçük çocuk büyük patlamaya bilimin ebedi sorularını sormaktan kaçmış, ona yaklaştığında ayakları titremeye başlamıştır. “Kim patlattı? Neden patlattı? Niçin patlattı? Ne zaman patlattı?” gibi kadim sorular büyük patlama fikrini metafizik alana doğru itmektedir. *Kendi kendine patladı, patlama için kimseye ihtiyaç yok, zamanın sıfır olduğu bir anda patladı,* gibi cevaplar herhangi bir metafizik cevaptan çok farklı değildir ve bilimsel açıklama gücü yoktur. Sorular içinde bilim açısından en yıkıcı olan “*Niçin patladı?*” sorusudur. Bilim bu soruya cevap veremez. Cevaptan tıpkı tek hücrelinin tehlikeden hızla uzaklaşması gibi hızla kaçır çünkü sorunun cevabı metafizikle ilgilidir. Bu sorunun bilim içinde bir cevabı yoktur. O cevap felsefeye veya metafiziğe aittir ve içinde *varlık* sorusunu taşır. Evrenle ilgili hipotez veya teorilerin esas problemi onların deneyleme veya gözlenmesinin sınırlılığı ile ilgilidir. Bilim herhangi bir hipoteze saygı duyabilir fakat o saygının ötesinde hipotezin bilimsel olabilmesi için deneylenmesi veya fikirlerin doğayla uygunluk göstermesinin

ispatı gerekir. Dolayısıyla evrenle ilgili teorilerin büyük bir kısmı bu durumdadır. Hipotezin fikirleri deneyleninceye veya gözleninceye kadar bilimcinin aklındaki hayaletler veya hayallerdir. Eylem bilimci için en önemli kavramlardan bir tanesidir. Deneylemeye müsaade etmeyen her şey bilimin dışına itilir ifadesi genel geçer bir söz olsa dahi bunun istisnaları bulunmaktadır. Bilimciler genel olarak *neden ve sonuçları* hakkında uğraşmaya çaba göstermişlerdir ve göstermeye devam etmektedirler. Bu kavram çok ikirciklidir çünkü aynı kavramı metafizikte kullanır. Bilim genel kapsayıcı bir ifade bulmak için *neden-sonuç* ilişkisini kullanırken metafizik *nedeni* başlangıç noktası olarak kabul eder.

Ne yazık ki bilimin kapsayıcılık iddiası bir latifeden ibarettir. Sonlu bir canlının sonsuz seviyesindeki bir evren için genelleme yapması mümkün değildir. Bilim bu manada mümkünün değil, hayallerini peşinde koşar. Bilimin her soruya cevap verme veya her probleme çözüm üretme iddiası asılsızdır. Bunun sebebi bilimin bir insan eylemi olması ve bu eylem türünün sorulara bütüncül cevap verme yeteneksizliğidir. Olaya bu şekilde bakarsanız evrenle ilgili büyük teorinin geçmişin eskimiş hikâyelerine benzediğini görürsünüz. Evrenle ilgili hipotez ve teorilerde her zaman masalcılık öne çıkar çünkü insan evren karşısında yok nispetinde vardır. Buna karşılık bilim, bu en büyük alana ait soruları sormaya devam edecektir.

Bilimin en büyük kâbusu metafizik ile fiziğin birbirine karışması, yaklaşması ve bulanıklaşmasıdır. Bulanık durumdaki çatışmalarda metafizik galip gelir çünkü taraftarları fazladır. Bilimin katı gerçekleri yerine geçmişin masalları insanların çoğunluğunu kendisine çeker.

Bilimciler bir kısmı samanyolu galaksisinde yer alan güneş sisteminde orta ölçekli bir gezegende organik yollardan var olması sifıra yakın olan bir türün maddesel yapısını deney ve gözlemlerle anlamaya çalışmaktadır. Batı'nın Ortodoks bilimi maddecidir veya

maddeciler bilimci olduklarını iddia ederler. Esasen bilim maddeci olmak zorundadır aksi takdirde varlık sebebini reddetmiş olur. O hem madde hem metafizik alana dair bilgi üretemez. Bilimin kadim sorulara cevap üretirken metafizik kavramlarla dost olması veya baş etmesi mümkün değildir. Batı bilimi, madde bilgisinin peşindedir. Bilim açısından maddenin bilgisine sahip olmak bir manada canlılığın, insanın, dünyanın, evrenin bilgisine sahip olmak anlamına gelmektedir. Soru soran akıl hem fizik hem metafizikte en önemli tartışma alanlarından bir tanesidir. Kant'ın *cevap veremeyeceği veya cevap vermesi mümkün olmayan metafizikle ilgili kavramları içinde saklayan saf akıl* ifadesi bunun en iyi örneğidir. İnsanın akıllı hem fiziğin ve hem metafiziğin yuvasıdır. Madde bilgisini arayan bilimin nihai hedefi açık ve nettir: *Tekçi-maddeci* bir açıklamaya ulaşmak. Bir diğer büyük düşünce akımı olan *düalistik yaklaşım* ise bu tekçiliği reddeder. Binlerce yıllık temel tartışma *maddeci/tekçi düşünce* ile *düalistik düşünce* arasındadır. Diğerleri tartışmanın yardımcı oyuncularındır.

Kitabın amacı, anlaşılması mümkün olanı karmaşık dil oyunları ile sis perdesinin arkasına saklamak veya okundukça daha da anlaşılmaz bir metin ortaya koymak değildir. Althausser "*Ta-bii ben en iyilerinden bahsediyorum. Büyük yazarların eserlerini okurlar döner döner yine okurlar, hiç durmadan okurlar, daha iyi anlayabilmek için bunları birbiriyle karşılaştırır, tarihin bir ucundan öbürüne aralarında kıyaslamalar ayırmalar yaparlar. Bu iş, bu sonu gelmeyen yeniden okuma bira tuhaf ve şaşırtıcı kaçsa da yeridir, zira hiçbir matematik veya fizik profesörü temel matematik ve fizik kitabını böylece tekrar tekrar yenede okumaz, böyle bir geviş getirme olayına tabi tutmaz. Bilgileri sınar, açıklar, kanıtlar, o kadar. Nokta. Aynı şeye bir daha dönülmez. Oysa hiç bıkmadan tekrar tekrar metinlere dönmek felsefenin temel uygulamasıdır.*" derken çok ağır bir şekilde felsefeye saldırmış gibi görünse de felsefe pratiğinin *yorumlama, sorgulama, meditasyon olduğunu* ifa-

de eder. Bu manada kitap felsefe yapmayı değil karanlıktan korkan çocuğun serüvenini anlatmaya gayret etmektedir. Bu gayretin değerlendirmesi yazara değil okuyucuya aittir. Felsefe sonsuz ve ebedidir, geçmişle bağ kurar, geçmiş bugün varmış gibi anlatır. Bazıları kendi felsefesini sistemleştirmeye çalışsa, geçmişten destek arasa bile genel anlamda herkes kendi felsefesine yapışık durumdadır veya diğerlerine saldırmakla meşguldür. Felsefenin bilgelik iddiası artık günlük hayatın gerçeklerinde kaçamaz. O artık boyun eğişin ve kaderine razı oluşun bir ifadesidir.

Bu kitap her ne kadar felsefi kaynaklara atıfta bulunsa bile, bir felsefe dokümanı değildir. Geçmişin büyük akıllarını uykularında rahatsız etmeyi istemez. Ne geçmişe övgü düzmeyi ne de geleceğe yönelik hikâyeler kurgulamayı planlamaz. Günü anlamaya çabalar. Bu kitap bir bilimci tarafından yazılmasına rağmen bir bilim kitabı da değildir çünkü okuyucuya bilimin karışık teorilerini, uygulamalarını ve yollarını detaylı bir şekilde anlatmayı amaçlamaz. Dil oyunları ve hayali felsefi kavramlar üreterek o kavramlar üzerinden en basit hâli dahi anlaşılabilir hâle sokmayı hiçbir şekilde düşünmez. En zor olanı en basit anlatımı tercih eder. Kitap kendi karanlığında yol almaya çalışan ve korkan bir çocuğun durumunu basit bir dil ile anlatmaktadır.

Kitabın içinde eğer alan şahsi düşüncelerim genel olarak çoğulcu bir dil ile ifade edilmektedir. Bunun sebebi, kitabın fikirleriyle düşünsel seviyede bağ kuranları konuya katmak gayesidir. Düşünmeye, okumaya ve nihayetinde yazmaya ihtiyacımız var. Bu ihtiyaç günümüzde belki de insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar önemli hâle gelmiştir. Umarım gençliğimize bu hatırlatmaların bir faydası olur.

İÇİNDEKİLER

GENÇLİĞİMİZE	iii
ÖN SÖZ	v
BÖLÜM I	
İKİ DÜNYA	1
BÖLÜM II	
KUANTUMUN HAYALETLERİNİN PEŞİNDE	57
BÖLÜM III	
ÜÇ TARZ	71
BÖLÜM IV	
RÜYA VE GERÇEKLİK	87
BÖLÜM V	
GELİŞTİRİLEBİLİR ÜNİVERSİTE	133
BÖLÜM VI	
SÖZÜN ÖZÜ	169
ÖZGEÇMİŞ	175